

Cultura

Literatura

El paradís era al Matarranya

Pilar Burgués reincideix en el relat amb 'Vacances de xics', evocació dels estius infantils dels 60 a Torre del Compte

A. Luengo
ANDORRA LA VELLA

El paradís existia i era al Matarranya. Per concretar: en algun lloc entre Valljunquera i Torre del Compte, a la franja catalano-parlant de la província de Terol, i en algun moment de la segona meitat dels anys 60. Com a mínim, per a Pilar Burgués, és clar. I així ho recorda a *Vacances de xics* (Editorial Andorra), la trentena de relats amb què retorna al gènere de l'autoficció que ja va tastar al debut narratiu de fa dues temporades i que aquest vespre es presenta a La Llacuna. Amb una advertència preliminar: la brevetat i la naturalesa episòdica, com de vinyeta costumista, d'aquesta col·lecció de contes és l'únic que comparteixen *Vacances de xics* i *Flaixos de llum blanca*.

Aleshores, si ho recorden, qui durant tres decennis i fins al 2012 va ser la directora de la Biblioteca Nacional, exorcitzava a través del microrelat la fase més severa de la diabetis amb què ha conviscut des dels 16 anys. Però això ja ho havia explicat i no tenia cap intenció de tornar-hi. Al contrari, volia fugir –diu– “de la malaltia i de les seves seqüeles”. I per això ha reulat fins als seus estius infantils al peu del Matarranya: “Són l'única etapa de la meua vida absolutament lliure de la diabetis”. Una mena de paradís no necessàriament perdut que evoca amb els ulls de la nena de 4, 6, 8 anys que va ser, i en què realitat i ficció caminen de costat amb tota naturalitat: “Els llocs, els personatges i les situacions són reals, però els he passat pel sedàs de la memòria, i és inevitable que els hagi modelat, edulcorat i probablement distorsionat”.

Eren uns estius eters, perquè tres mesos no s'acaben mai quan tens 5 anys, a ca l'Hereu, la casa pairal de la branca materna de la parentela. Més que la família, s'hi reunia una tribu que completaven cosins, tiets, cosins i assimilats, a banda de germans (cinc), pares i padrins. I tot plegat, ja s'ha dit, al Matarranya dels anys 60. Uns estius que començaven, a més, des del mateix moment que pujaven al cotxe i deixaven l'escaldenca plaça Coprínceps: “El paisatge s'anava

Pilar Burgués i Sergi Mas, ahir a la seu d'Editorial Andorra; el volum es presenta aquesta tarda a La Llacuna.

JONATHAN GIL

transformant des de les cases andorranes de pedra i pissarra fins als murs encalçats i pintats de blau de la Torre del Compte”. Un altre món que ha quedat enregistrat, a més, en les pel·lícules en súper 8 que rodava el pare, Lluís Burgués, avui dipositades a l'Arxiu Nacional: aquest vespre se'n projectarà una selecció a La Llacuna.

Per *Vacances de xics*, en fi, hi desfilen personatges com el tio Félix, amb qui la Pilar nena portava a l'abeurador el ruc familiar –Carlos, es deia, i era l'últim animal que quedava a la cort de ca l'Hereu– com qui treu a passejar el gos; la imatge de santa Àgueda que regnava en una de les habitacions més llòbregues de la casa i que els més petits tenien pànic de travessar sols, consternats pels dos pits tallats que exhibia en un platet; la Silveria, que posseïa l'únic cotxe del poble i feia de taxista ocasional, i que els portava de la capital –Alcanyis!– un joc de nines retallables que es passaven tot el dia esperant; o el gibrell verd pel qual, una vegada a la setmana, anaven desfilant tots els nens de la tribu, en aquella casa on mai no hi va haver aigües corrent.

Atenció també al llenguatge, que conserva alguns girs del peculiar català que es parlava a l'època al Matarranya i que sonava tan exòtic a les oïdes de Burgués –d'aquí el xic del títol, però també l'abundància de tios i ties, no pels germans dels pares sinó pel tractament que es reservava als grans del poble, i també de calces, mollos i pitxelles, per mitges, cabells i càntirs–, i atenció també als sensacionals dibuixos a ploma amb què Sergi Mas ha il·lustrat els relats, amb unes vinyetes delicadíssimes, amb el característic gust pel detall del menairó d'Aixovall i que recorden *La nena que volia dibuixar*, les memòries gràfiques de Roser Capdevila.

Dos anys enrere, en fi, Burgués dubtava legítimament i si sense la diabetis que sobrevola *Flaixos de llum blanca* mai hauria agafat la ploma; doncs ara ja ho sabem. A *Vacances de xics*, la malaltia ni hi és ni se l'espera. Benvinguts al paradís.

JONATHAN GIL

Matar Franco: teoria i pràctica (segons Villaró)

Doncs no: resulta que Franco no va morir ni el 20 de novembre del 1975 en una habitació del madrileny hospital de la Paz, com diuen els llibres d'història, ni tampoc el 18 de juliol del 1936 al sabotatge del Dragon Rapide perpetrat per mossèn Esteve Farràs per ordres del Servei d'Intel·ligència Militar de la República Catalana, tal com ens va explicar Albert Villaró a *Els ambaixadors*. La cosa va ser una mica més barroca i també operística, de nou amb Farràs al rovell de l'ou de l'acció: certa nit del 1975,

amb Franco, acaba de retornar del seu refugi sud-americà i en plena emissió d'*Estudio 1*, als estudis de TVE a Prado del Rey, on José María Íñigo havia de conduir un cara a cara entre l'exdictador i el seu presumpte assassí. Com a mínim, així és com ho explica de nou Villaró a *El sindicat de l'oblit*, seqüela d'*Els ambaixadors* que va presentar ahir a La Llacuna. L'autor va aprofitar per explicar les interioritats de la concepció i escriptura d'una novel·la de rara oportunitat.